

tum potueris bene rigare sub *rego* --- habeas» a 1155, «Pinnam Rubeam que est in *rego*» 1167; «de ponente in *rego*» 1171; «sicut continet ab ipso *rego*, qui transit per vestrum dominium» a 1186; i un de 1195 referent a una *algesira*, que per tant deu ser alguna illeta en el curs de l'Ebre (Cart de Poblet, pp 136, 127, 120, 78, 111). En una sola escriptura de Poblet (però referent a llur granja de les Avellanes, uns 20 km NNO. de Balaguer) apareix una variant d'aspecte femení «mansi nostri de Avellanis, cum *recha* et undique suis aque pluviales» a 1168, p. 210, que ens interressaria molt si es comprovés del tot, per la possible coincidència amb la terminació del basc i de l'eslau (no absent de l'asturià)¹

Altreament en ross la documentació antiga del mot apareix en massa; segons l'*InvLC*: «casalaris --- et *regos* qui discurrunt ---» a 904 (38), «*regos* et *caput-regos*» 1044, «ad *reg* de molendinis» 1205, i moltíssims més de *rec(h)* o del llatinitzat *re(c)cum* en els segles XII-XIII: que segons el context mostren el sentit de 'xaragall, rierol' més sovint encara que el de 'canal (de molt etc)'.²

I encara se n'hi podran afegir bastants Relatiu al rec de Tuir, canal considerable: «pena frangentis rivus --- contra rumpentes, aliquem *rechum* constructum --- maxime cum talis *rechus* est domini Regis sicut est *rechus* de Thoyrio» (*Stils* de Vilafranca de Conflent, confirmats el 1371, p. p. Alart, f° 37v^o); algun cop, tardanament, amb l'equivalència o disjuntiva «sequia sive *regum*» a 1332, 1387 (*InvLC*, s. v. *sequia*), i en text purament català, de la ciutat de Perpinyà «la Plassa nova prop lo *rech*, de no <v>el <l> feyta» (ib, s. v. *plassa*); «ha lo dit senyor los censos del regatiu del *rec* de Tohir» 1369 (*CoDoACA* XII, 14). Però també apareix allà en textos literaris: «la Santa Crou --- fo atrobada primerament ---, per los juseus, en lo *rec* de l'ayga; e per Sta Elena, en Montí Calvari ---», *VidesR*, 108v2,² «un molt clar *rech* d'aygo», *Decam* VI, § 10, 378 10f.

Altreament, en l'ús literari, no hi ha res de peculiar al ross: *AlcM* en dóna diversos testimonis dels segles XIII-XV etc, provinents de Tort, Bna. i Vic, en el context dels quals no hi ha, per cert, res que justifiqui el sign que els penja de 'sèquia, conducte per regar' ('albelló' l'un, 'rec del tint' l'altre, 'còrrec' el tercer), uns *rechs* al peu d'un *antuxà* de santuari o ermita en un doc. de la Seu d'Urgell, a 1470 (*BABL* XI, 274) Sens dubte en algunes zones, amb el temps es tendeix a relacionar-lo amb el regatge: «cèquia o *rec* de aygua per regar: aquaeductus», *OPou* (*TbPu*, 43) En el Princ s'acosta al concepte de la *regadora*, que «es fa i desfà a cada --- sembrada ---» mentre que el *rec* «sol ésser permanent, té les vores glevades o de pedra, i, si es toca, és sols per netejar-lo» (*CosiManc* II, 100, § 386)

Però en lloc d'aquesta concreció pròpia de les zones de parlar incolor i no sense aiguabarreig lexical, en comarques muntanyoses i més centrals es mantenen nocions més antigues La idea de 'torrent' o 'rierol' amb poc desnivell, l'he sentida molt estesa sobretot cap al

Lluçanès, Ripollès, Cardener. a Surroca de les Abad. (1935); pel Lluçanès es manté molt difós (sense cedir gens a *rasa* de més a l'O); a Lluçà-Sta Eulàlia l'indret *Els Nou-Rius* me l'expliquen com «nou recs» en què es dissocien les aigües de la Gavarresa (tornada a unificar més avall); el *rek* de Muntanyola, afl de la Rib de Lluçanès, cinc km de llarg i uns 200 m de desnivell; «el Salt del Ca, és en el *rec* que baixa de la Roca» (1964).

A Sant Martí de Sobremunt n'anoto set amb nom propi: *Rec de Gospineda*, de les *Guteres* etc: tots, *řek*, rierol natural i, no usat per regar, bastant pendents, en un terme ben muntanyós, sense horta, 1964; fets semblants, a St Boi de Ll, Pinós de Sols, Torà, 1964, i fins a Tor de Vall Ferrera, 1932. Pel CpTarr. s'acosta a la sèquia o canal regador (a Valls, el de Cavalleria etc), i no obstant encara hi ha el «Torrent del *řeg mulá*», per cert important, 1964 Cap als congostos de l'Ebre es torna a apartar, a fons, de la idea de regatge: el *Rec de Bast* és un barranquet d'aigua intermitent, amb uns 6 km de curs, i afluent esq del gran riu, en terme de Garcia, el barranc de *Subarrec* a Móra d'Ebre, 1936 (< *sobre-rec?*)

Atansant-nos més al vessant S del Pirineu oriental, el *rec* es va igualant al còrrec o barranc (mot que es va esvanint) A l'Alt Berguedà: a la Nou-Malanyeu apunto cinc torrents muntanyencs amb genèric *rec*; cosa semblant a Castell d'Alarenç (*Rec de St Romà* i d'altres), a Vidrà (*rec del Barretó*, nom d'aire ben antic, un dels que formen la Riera de Clarella); a la dreta de l'Alt Llobregat cedeix a *rasa*, *clot* etc, però encara n'anoto un a Figols de les Mines etc En canvi, cap a l'Est, va seguint així per l'Alt Gironès (quatre o més en t. de Banyoles, com *Rec de Canaleta*), i NE de l'Emp, on d'acord amb el clima, són secs fora de pluges, i el mot no sols ve a ser el substitut de 'còrrec, barranc' sinó que també se li fa designar tota la valleta muntanyenca (nota de quatre amb nom vell, com *Rec del Gatiens* a la Selva de Dalt; de dos a Llançà, i altres tants a Portbou), 1958 A la costa de Roses, molts, sempre sense regatge (*Rec del Pt*, *Rec de la Galera* etc, 1964), i, si el record no m'enganya, algun es prolonga sota el mar.

En el vessant rossellonès això minva per les comarques de plana o de costa, i torna a pujar molt a la meitat occidental del dialecte, amb matisos molt semblants En el Capcir es presenta en massa allà quasi totes les depressions fluvials són «recs», fora de les cabdals (*ribera* llavors: *la Ribera d'Aude* al peu dels Angles, *la Ribera de Galba* ---) o les molt rostes (usades per estimbar troncs, les *lisses*), i mai és conducte de regatge (nota de quatre amb nom propi, als Angles, dos a Formiguera, dos a Puigbalador, afluents no escassos de l'Aude, de corrent constant i sense ús per regar), 1960; i encara seguim igual per Cerdanya, almenys a l'Alta: Planès de la Perxa, Sallagosa, Porta, on es tracta de torrents muntanyencs d'enorme desnivell (*Rec de Montfillà*, de Coma-cervera etc.), 1959 És clar que també pot designar un canal d'aigües abundants a la terra plana, no per regar, que seria *sèquia* o *agu-*